

อาชญาต บทที่ ๕

หิยัตตนีวิภัตติ : คำกริยาอดีตกาล
ใช้กับเหตุการณ์ที่ผ่านมาเมื่อวานนี้

วิภัตติหมวดที่ ๕ : หิยัตตนีวิภัตติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปจฺมบุรุษ	อา	อุ	ตฺถ	ตฺถํ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	โอะ	ตฺถ	เส	วฺหํ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อํ	มฺห	อํ	มฺหเส	อํมหโยคะ

วิภัตติอาขยาตหมวดที่ ๕ : หิยัตตนี้

๑.หิยัตตนี้วิภัตติ บอกอดีตกาลตั้งแต่วานนี้แปลว่า...แล้ว, ถ้ามี อ อาคมอยู่ หน้าแปลว่า ได้...แล้ว (หมวดนี้ไม่ต้องลง อิ อาคมหน้าวิภัตติ)

อุ.ขโณ โว มา อุปัจจคา. อ.ขณะ อย่าเข้าไปล่วงเลยแล้ว ซึ่งท่าน ท.

อุ.อหํ เอว อวจ. อ.ข้าพเจ้า ได้กล่าวแล้ว อย่างนี้.

อุ.อหํ ตณฺหณํ ขยมชฺฌคา.

อ.เรา ได้บรรลุแล้ว ซึ่งความสิ้นไป แห่งตัณหา.

อุ.สตุถา อกา เม อนุโมทนา.

อ.พระศาสดา ได้กระทำแล้ว ซึ่งอนุโมทนา แก่เรา.

๒.บุรุษและโยคะ

วิภัติคำอาขยาตใช้ลงหลังธาตุและปัจจัยบอกให้รู้กาล บท วจนะ และบุรุษ ภาษาบาลีกำหนดให้ประธานกับกิริยาต้องมีวจนะและบุรุษเสมอกัน วิภัติคำอาขยาตจึงแบ่งออกเป็น ๓ บุรุษ ๒ วจนะ เช่นเดียวกับปุริสศัพท์นามเพื่อให้เข้าคู่กัน ในวิภัติแต่ละฝ่าย

-วิภัติคู่ที่ ๑ เป็นปฐมบุรุษ [ใช้กับคนที่เราพูดถึง คือ โส, เต]

-วิภัติคู่ที่ ๒ เป็นมัชฌิมบุรุษ [ใช้กับคนที่เราพูดด้วย คือ ตู, तुम्हे]

-วิภัติคู่ที่ ๓ เป็นอุตตมบุรุษตามลำดับ [ใช้กับตัวเราเอง คือ อห, มย]

กิริยาเป็นบุรุษใดต้องประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกิริยาเสมอ

การประกอบประธานให้มีบุรุษและวจนะตรงกับกิริยา เรียกว่า โยคะ
โดยปกติมักกล่าวสั้น ๆ ว่า โยค (อ่านว่า โยก)

ตารางสรุปบุรุษและโยคะในหมวดหิยัตตนี้วิภัตติฝ่ายปรัสสบท

บุรุษ	วิภัตติ	โยคะ	คำอธิบาย	ประธานเอก.	ประธานพหู.
ปฐม.	อา, อุ	นามโยคะ	ประกอบนามนาม เป็นประธาน	โส, ปุริโส คู่กับ อา	เต, ปุริสา คู่กับ อุ
มัชฌิม.	โอ, ตฤ	ตุมหโยคะ	ประกอบ ตุมห เป็นประธาน	ตฺวํ คู่กับ โอ	ตุมุเห คู่กับ ตฤ
อุตตม.	อํ, มฺห	อัมหโยคะ	ประกอบ อมฺห เป็นประธาน	อหํ คู่กับ อํ	มยํ คู่กับ มฺห

๓.กฎเกณฑ์ประจําหมวดหิยัตตนี้วิภัติ

- อา, อุ คงรูป เช่น **อคฺมา, อคฺมุ** (ได้ไปแล้ว)
- อา รัสสะเป็น อ บ้างก็ได้ เช่น **อคฺม** (ได้ไปแล้ว)
- โอะ ใช้ อา แทน เช่น **อคฺมา** (ได้ไปแล้ว)
- ตฺถ คงรูป เช่น **อคฺมตฺถ** (ได้ไปแล้ว) ไม่ต้องลง อิ อาคม
- อํ คงรูป เช่น **อคฺมํ** (ได้ไปแล้ว)
- มฺห คงรูป เช่น **อคฺมมฺห** (ได้ไปแล้ว) ไม่ต้องลง อิ อาคม

- ตุถ คกรูปร เช่น อคมตุถ (ไม้ต้องลง อี อาคม)
- ตุถุ คกรูปร เช่น อคมตุถุ (ไม้ต้องลง อี อาคม)
- เส คกรูปร เช่น อคมเส (ไม้ต้องลง อี อาคม)
- วุห คกรูปร เช่น อคมวุห (ไม้ต้องลง อี อาคม)
- อี คกรูปร เช่น อคมี, อคมมุหเส
- มุหเส คกรูปร เช่น อคมี, อคมมุหเส (ไม้ต้องลง อี อาคม)

วิธีการนำธาตุประกอบกับปัจจัยและวิภัติ

อเนกสัณฐานหรือธาตุที่มีหลายพยางค์เช่น **ชาคร (ตั้น), วายม (พยามยาม), กร (ท่า), ปิลิ (ประดับ), ครห (ตำหนิ)** เป็นต้น เมื่อนำไปประกอบกับธาตุและวิภัติต้องลบสระที่สุดธาตุทิ้งก่อนเสมอ เหตุที่ต้องลบสระที่สุดธาตุก่อนเพราะพยัญชนะตัวเดียวไม่สามารถผสมสระควาละ ๒ ตัวได้ต้องลบทิ้งตัวหนึ่ง **แล้วนำ**

ธาตุมาผสมกับปัจจัยและวิภัติ

-ชาคร	ลบสระที่สุดธาตุ	กลายเป็น	ชาครุ
-วายม	ลบสระที่สุดธาตุ	กลายเป็น	วายมุ
-กร	ลบสระที่สุดธาตุ	กลายเป็น	กรุ
-ครห	ลบสระที่สุดธาตุ	กลายเป็น	ครหุ

วิธีทำ : วายม+อ+ตฤ **ลบสระที่สูงสุดธาตุ กลายเป็น วายม**

ลง อ+ตฤ

สำเร็จรูปเป็น

วายนตฤ (พยายามแล้ว)

วิธีทำ : กิลม+อ+มฺห

ลบสระที่สูงสุดธาตุ กลายเป็น กิลม

ลง อ+มฺห

สำเร็จรูปเป็น

กิลมมฺห (ลำบากแล้ว, เหน็ดเหนื่อยแล้ว)

สำหรับวิภัตติในหมวดหิยัตตนี้วิภัตติที่ขึ้นต้นด้วยสระ ถ้าปัจจัยที่ลงหลังธาตุเป็น

สระ (อ, เอ, โอ) และวิภัตติก็เป็นสระ (อา, อุ) ให้ลบปัจจัยทิ้งด้วย

วิธีทำ : กร+โอ+อา

ลบ อ ที่ กร กลายเป็น กร

ลง โอ + อา ลบ โอ ปัจจัย

สำเร็จรูปเป็น

กรา, กร (พึงทำ)

แจก วง ชาติ (กล่าว) + เป็นกัตตฺวาจก (อ)
ด้วยหิยัตตนีวิภัตติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ	อวจา, อวจ	อวจู	อวจตุถ	อวจตุถุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อวจา, อวจ	อวจตุถ	อวจเส	อวจวห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อวจ	อวจมฺห	อวจิ	อวจมฺหเส	อัมหโยคะ

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี หมวดหิยัตตนี ฝ่ายปรัสสบท

๑. หิโย เถโร ฌมฺ อวจา.

อ.พระเถระ ได้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม ในวันวาน.

๒. หิโย เถรา ฌมฺ อวจุ.

อ.พระเถระ ท. ได้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม ในวันวาน.

๓. หิโย ตฺวํ ฌมฺ อวจา.

อ.ท่าน ได้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม ในวันวาน.

๔. หิโยโย ตุมเห ฌมมํ อวจตถ.

อ.ท่าน ท. ได้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม ในวันวาน.

๕. หิโยโย อหํ ฌมมํ อวจํ.

อ.เรา ได้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม ในวันวาน.

๖. หิโยโย มยํ ฌมมํ อวจมฺห.

อ.เรา ท. ได้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม ในวันวาน.

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี หมวดหิยัตตนี ฝ่ายอัตตโนบท

๑. หิโย โปณฺสีโต สจฺจวาจํ อวจตุถ.

อ.บัณฺทิต ไต่กล่าวแล้ว ซึ่งคำจริง ในวันวาน.

๒. หิโย โปณฺสีตา สจฺจวาจํ อวจตุถุ.

อ.บัณฺทิต ท. ไต่กล่าวแล้ว ซึ่งคำจริง ในวันวาน.

๓. หิโย ตูวํ สจฺจวาจํ อวจเส.

อ.ท่าน ไต่กล่าวแล้ว ซึ่งคำจริง ในวันวาน.

๔. หิโยโย ตุมฺเห สจฺจวาจํ อวจวฺหํ.

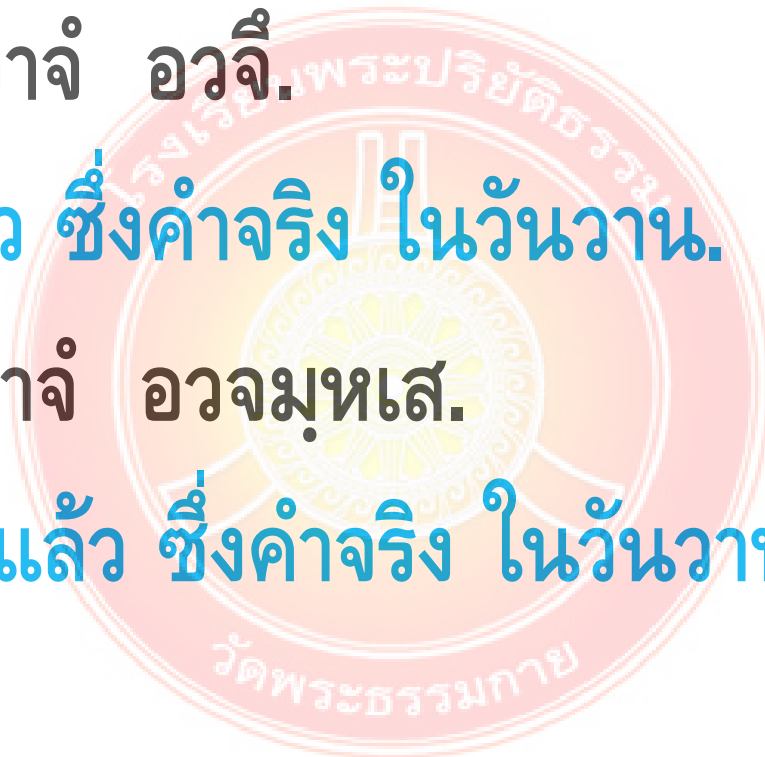
อ.ท่าน ท. ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำจริง ในวันวาน.

๕. หิโยโย อหํ สจฺจวาจํ อวจฺจํ.

อ.เรา ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำจริง ในวันวาน.

๖. หิโยโย มยํ สจฺจวาจํ อวจมุหเส.

อ.เรา ท. ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำจริง ในวันวาน.

แจก ลภ ธาตุ (ได้) + เป็นกัณฑ์จาก (อ)
ด้วยหิยัตตนี้วิภัตติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปจฺจบุรุษ	ลภ, อลภ	ลภฺ, อลภฺ	อลภตฺถ	อลภตฺถํ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ลภ, อลภ	อลภตฺถ	อลภเส	อลภวฺหํ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อลภํ	อลภมฺห	อลภํ	อลภมฺหเส	อัมหโยคะ

ประกอบกิจการจาก คม ชาติ (ไป) ด้วยหิยัตตนีวิภัตติ
และแต่งประโยคให้สมบูรณ์
ให้ครบทั้ง ๓ บุรุษ ๒ วจนะ

บุรุษ	วณะ	วิภัติ	ภาษาบาลี
๑)ปฐม.	เอก.	อา	: หิโย ภิกขุ ปิณฑาย คามํ อคมา.
	คำแปล		: ในวันวาน อภิกษุ ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.
๒)ปฐม.	พหุ.	อุ	: หิโย ภิกขุ ปิณฑาย คามํ อคมฺ.
	คำแปล		: ในวันวาน อภิกษุ พ. ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.
๓)มัชฌิม.	เอก.	โ	: หิโย ตฺวํ ปิณฑาย คามํ อคมา.
	คำแปล		: ในวันวาน อ.ท่าน ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.

๔) มัชฌิม.	พหุ.	ตถ	: หิโย โย ตุมเห ปิณฑาย คามํ อคมตถ.
	คำแปล		: ในวันวานของท่านท. ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.
๕) อุตตม.	เอก.	อํ	: หิโย อหํ ปิณฑาย คามํ อคมํ
	คำแปล		: ในวันวานของเรา ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.
๖) อุตตม.	พหุ.	มฺห	: หิโย มยํ ปิณฑาย คามํ อคมมฺห.
	คำแปล		: ในวันวานของเราท. ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.